

FOLKEMINDER I SORØ AMT.

Af

August F. Schmidt.

Det er af Betydning for Lokalhistorikere, at de er fortrolige med Folkeminderne i det Sogn, som de har taget til Opgave at skildre; ja, der bør i enhver større Sognehistorie være fyldige Oplysninger om Sognets gammel-dags Folkeliv, om Bondearbejder, Haandværkere, Bygninger, Fester, Højtider, Stedsagn, Tro m. m.

Store Mængder af Folkeminder er allerede indsamlede og ud-givne i Bøger eller indsendte til vort Folkemindearkiv: *Dansk Folkemindesamling*, Kgl. Bibliotek, København K., oprettet 1904; men der er naturligvis langt igen, inden man tør sige, at alt dansk Folkemindestof er optegnet og bevaret for kommende Slægter. Lokalhistorikere kan derfor udføre en virkelig betydningsfuld kulturhistorisk Gerning ved at indsamle de endnu af gamle Mennesker erindrede faa Minder om det Almueiv, der nu for stedse er forsvundet.

Fra Sorø Amt er optegnet et ret omfangsrigt folkloristisk Materiale, hvoraf meget findes *utrykt* i Dansk Folkemindesamling (i det følgende forkortet til D. F. S.). Der bør dog stadig ind-samles Folkeminder i dette Amt, idet der fra mange Sogne kun findes ganske enkelte Optegnelser.

I D. F. S. findes det Folkemindemateriale, der siden 1904 er indsamlet i Sorø Amt og indsendt til den nævnte Institution under Topografinumrene 361—485. Hvert Sogn i Sorø Amt har sit Nummer indenfor de nævnte Tal i samme Rækkefølge som Sognene i Traps Danmark. En Fortegnelse over de danske Sogne indtil Kongeaen findes trykt i „Festskrift til H. F. Feilberg“ 1911, 477 ff., hvor der ogsaa gives Oplysninger om D. F. S.'s Arkiv og om det topografiske Ordningssystem af Folkeminder.

Ved en Gennemgang i Oktober 1929 af D. F. S.'s Arkiv-

rækker 1906/23 (Sagn og Tro, Originaloptegnelser), 1906/24 (Sagn og Tro, Avisudklip), 1906/43 (Fester), 1906/46 (Folkeliv) og 1906/47 (Folkeliv, Avisudklip) viste det sig, at der i disse Arkivets Hovedrækker¹⁾ fandtes Folkemindeoptegnelser fra alle Sognene i Sorø Amt med Undtagelse af følgende 12 Sogne: Slaglille (Alsted Herred), Sigersted, Jydstrup, Høm, Ørslev, Broby (Ringsted Herred), Kindertofte (Slagelse Herred), Haldagerlille, Krummerup, Førsløv, Kvislemark, Fodby (Øster Flakkebjerg Herred).

Foruden det meget utrykte folkloristiske Materiale i DFS. findes der ogsaa spredt rundt omkring i den trykte folkloristiske, kulturhistoriske og lokalhistoriske Literatur et righoldigt Stof vedrørende Folkeliv, Folkedigtning, Tro o. s. v. knyttet til Sorø Amt. Det behøver jo næppe at nævnes, at en Del af vore stolteste Oldsagn, samlede af *Sakse*, kan stedfæstes til Sorø Amt, der ogsaa var Hjemstedet for store Begivenheder i Middelalderen. I *Just Mathias Thieles* „Danske Folkesagn“ I—IV (1818—1823) og i dette Værks anden Udgave: „Danmarks Folkesagn“ I—III (1843—1860) findes en Del Sagn fra vort Amt; ligesaa i *Svend Grundtvigs* „Gamle danske Minder“ I—II (1854—1861) som i *Jens Kamps* „Danske Folkeminder“ (1877). Under Pseudonymet *Arne* udsendte den senere saa kendte Forfatter og Højskoleforstander *Anton Nielsen* i 1862 en lille Bog: „Nogle Fortællinger, Sagn og Æventyr“ indsamlede i Slagelse-Eggen. Anton Nielsen er forøvrigt født i Sorø Amt, nemlig i Snæslev Skole, Førsløv Sogn (Øster Flakkebjerg Herred) den 5. Maj 1827. I hans Bøger findes der en Mængde kulturhistorisk Stof, saa man i dem i Virkeligheden slet ikke faar saa lidt at vide „fra Landet“. En literær-kulturhistorisk Karakteristik af Anton Nielsen er ikke givet endnu; men en saadan maa vel komme engang, især nu da vi har *Ejnar Skovrups* Bog: „Anton Nielsen“ (1928), der ved sin Bibliografi og en Række Henvisninger er en fortrinlig Hjælp til Indførelse i dette Forfatterskab.

I *Evald Tang Kristensens Bøger*: „Danske Sagn“ I—VII (1892—1901) og i „Danske Sagn“ Ny Række (Woels Forlag 1928 ff.) samt i hans „Jysk Almueliv“ I—VI (1891—1894) med Tillægsbind I—VI (1900—1905) findes en Del Optegnelser fra Sorø Amt, men store Ting er det ikke i Forhold til, hvad disse Værker inde-

1) DFS.'s forskellige Alskriftsrækker er ikke gennemgaaede.

holder fra Jylland. I Folkemindetidsskriftet „Skattegraveren“ I—XII (1884—1889), som E. Tang Kristensen redigerede, findes ogsaa nogle Folkeminder fra Sorø Amt. Et Par Indsamlingsrejser har E. Tang Kristensen selv foretaget i dette Amt¹⁾, men ret meget har han ikke faaet indsamlet dér sammenlignet med andre danske Amter, især de jyske.

Henvisninger til Sagnsamlinger med Sagn fra Sorø Amt findes i Mængde i *Thorkild Gravlunds* fint udstyrede Værk: „Herredsbogen“ I (1927), hvori Herrederne i Sorø Amt er afhandlede følgende Steder: Ringsted Herred (S. 7—16), Alsted Herred (S. 17—24), V. og Ø. Flakkebjærg Herreder (S. 113—119), Slagelse Herred (S. 120—126). „Herredsbogen“ er udelukket skrevet paa Grundlag af Folkeminder, især Sagn knyttet til ældgamle Herredsskel. Hovedideen i Gravlunds Bog er den, at paa den anden Side Skellet, der markeres af en Aa, et Dige, en Skov, et Højdedrag o. s. fr., træffes nyt Land, idet andre Vætter ifølge Bondens Opfattelse hersker der. Almuen „har i sine Sagn paa egen Maade tegnet sin folkelige Historie i jordknyttede Minder“. „Folkesagnene bliver virkelig Historie, naar de ikke stilles op som literære Enkeltheder, men ses i deres Sammenhæng med Bygden og Bygdegrænserns Modsætninger. Her raadede, som Sagnet siger, Konger og Høvdinge; ikke tilfældigt, men hvor Magt kunde hævdes over et Landomraade. — Her ofredes, hvor Folkestammer kunde mødes. — Her kendtes Angest, hvor i øde Egne Skellene for Bosættelsen var draget. Herredernes Historie har Folket selv fortalt i alle sine stedfæstede Minder og i sin daglige kulturbundne Færden mellem de skillende Aaløb, Bakkedrag, Skovbryn og Strande“. Med disse Ord karakteriserer Gravlund selv sit Værk, der for Bygdeforskningen er rig paa frugtbare Synspunkter og Impulser som hans øvrige folkepsykologiske Værker er det („Dansk Folkekarakter“ [1919], „Dansk Bygd“ I—II [1917, 1922], „Landsmands Lov“ [1916], „Skelstene“ [1923], „Øsagnet“ [1923], „Kongerejsen“ [1924] m. fl.). Forøvrigt findes der i hans Bøger talrige Træk om gammeldags sjællandsk Bondesæd, hentet fra Sorø Amt, men mest har han naturligvis fra Reersøegnen i Holbæk Amt. I Redaktør *J. V. Christensens* omfattende lokalhistoriske Produktion (flere Bind „Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie“

1) Jfr. E. T. Kristensen: Minder og Oplevelser IV (1928), 96 ff.

1907 ff. og nu sidst i Th. Gravlunds Tidsskrift: „Bygd“ 1928 ff.) træffer man en Fylde af Oplysninger især om Ringstedegnens Kulturhistorie. Dr. *Henrik Ussing*, Sorø, der har udgivet en Række indgaaende Skildringer af forskellige danske Egnes Folkeliv, har ogsaa udsendt en Bog vedrørende Sorø Amt, nemlig *Ingvor Ingvorsens Fortællinger om „Gammelt sjællandsk Bondeliv“* (1918), udsendt af Historisk Samfund for Sorø Amt¹⁾ i Forening med „Danmarks Folkeminder“ i hvis Skriftrække Bogen har Nr. 20. Ingvor Ingvorsen er fra Ulstrup i Terslev Sogn (Ringsted Herred). Denne By og Egns Folkeliv og Folketro er nu i Ingvorsens og Ussings grundige Fremstilling (190 Sider) belyst i alle Enkeltheder lige saa levende og underholdende som de andre sjællandske Egne, hvorom der er skrevet indgaaende og saglige Bøger (af *Severin Kjær*, *Henrik Ussing*, *J. S. Møller Anders Uhrskov* o. fl.).

I Sorø Amts historiske Aarbog (1912 ff.) er der fremkommet en Del Afhandlinger om bondehistoriske og folkloristiske Emner af *Gunnar Knudsen* (hellige Kilder²⁾, Hellig Anders, Vaarby Aa), *J. V. Christensen* og *J. P. Jensen* (Bondehistorie), *H. Zangenberg* (Bønderbygninger), *Johs. T. Christensen* (Aftægts- og Fattigforhold), *L. P. Christensen* (Minder fra Midtsjælland, Alsted og Fjenneslev Sogne), *S. Petersen* (Enø Bylav) o. m. fl. I Arbejder som *J. Blochs* Landbrug og Bondeliv i Midtsjælland 1770, særlig om Vedbysønder og Omegn (Fra Arkiv og Musæum I), *A. Jacobsen* Meddelelser om Hyllested Sogn (1910), *C. F. Balslevs* Minder fra Karrebæk, Holsteinborg, Ulvborg og Borup (1916), *Jutta Bojsen Møllers* Erindringer (1924) findes der ligeledes kulturhistoriske og folkloristiske Oplysninger af betydelig Interesse. Og endelig kan nævnes, at *Achton Friis* i sit festlige Værk: „De danskes Øer“ III (1928) skildrer sine Besøg paa Glænø, Omø, Agersø og Egholm. Friis fortæller om disse Øers Natur og Folkeliv, genfortæller Sagn, især fra Agersø (se Fortid og Nutid VII2 1928—29, 252 f.), og ledsager sin underholdende Tekst med herlige Fotografier og Tegninger tit af sjældent Værd for den etnologiske Forskning.

- 1) Jfr. Henrik Ussing: „Om Optegnelse af Folkemaal og Folkeminder“ i Hist. Aarb. f. Sorø Amt 1915, 131 ff.
- 2) Jfr. August F. Schmidt: Danmarks Helligkilder 1926, 118 ff. (med mange Henvisninger til Værker, hvori findes Folkemindestof fra Sorø Amt; se ogsaa Sorø Amts Aarbog 1928, 25—31).